

Minnisblað

Vísað er til erindis allsherjar- og menntamálanefndar 17. maí sl. þar sem óskað er eftir upplýsingum frá forsætisráðuneytinu varðandi samráð við vinnslu tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun gegn hatursorðræðu fyrir árin 2023-2026 sem og varðandi umsagnir sem bárust í samráðsgátt stjórnvalda.

1. Upplýsingar varðandi samráð við vinnslu þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun gegn hatursorðræðu áður en hún var lögð fram á þinginu.

Líkt og kemur fram í greinargerð með þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun gegn hatursorðræðu (795. mál) var víðtækt samráð haft við hagsmunaaðila við gerð áætlunarinnar. Dagana 6. og 21. september 2022 voru haldnir sérstakir samráðsfundir með fulltrúum frá á þriðja tug hagsmunasamtaka og sérfræðinga. Á fundunum kynnti formaður starfshópsins hlutverk hópsins og markmið, auk þess að ítreka að hægt væri að senda hópnum frekari ábendingar, upplýsingar og athugasemdir ef einhverjar væru. Hver hagsmunasamtök héldu þriggja til fimm mínútna framsögu um hvað mætti betur fara að þeirra mati og til hvaða aðgerða skyldi grípa til að stemma stigu við hatursorðræðu í íslensku samfélagi. Að lokum fóru fram umræður þar sem fulltrúar hagsmunaaðila og sérfræðingar svöruðu spurningum frá fulltrúum starfshópsins.

Fulltrúar eftirtaldrá aðila mættu á samráðsfundina með starfshópnum:

- Alþýðusamband Íslands
- Antirasistarnir
- Barnaheill
- BRSB
- Efling
- Fjölmiðlanefnd
- Geðhjálp
- Intersex Ísland
- Íþrótt- og ólympíusamband Íslands
- Kennarasamband Íslands
- Kvenréttindafélag Íslands
- Landssamtökin Þroskahjálp
- Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu
- Rauði krossinn á Íslandi
- Samtökin '78
- Solaris
- Trans Ísland
- Umboðsmaður barna
- Öryrkjabandalag Íslands

Fleiri aðilar fengu boð á samráðsfundina.

Hinn 25. október 2022 hélt forsætisráðherra opinn samráðsfund um aðgerðir gegn hatursorðræðu í Hörpu. Forsætisráðherra var með opunarávarp og dr. María Rún Bjarnadóttir, verkefnisstjóri stafræns ofbeldis hjá Ríkislögreglustjóra, flutti erindi um birtingarmyndir haturs í lögum og framkvæmd á Íslandi. Að því loknu fóru fram umræður í hópum um eftirfarandi spurningar:

- Hver er þín skilgreining á hatursorðræðu? Hverjar eru birtingarmyndir hennar og að hverjum beinist hún?
- Hvernig er unnt að koma í veg fyrir hatursorðræðu? Hvaða tegund af fræðslu myndi ná í gegn?

Þátttakendur voru um hundrað talsins.

Þann 1. nóvember 2022 var haldinn samráðsfundur með börnum á aldrinum 12-17 ára frá hinsegin félagsmiðstöð Samtakanna '78, ráðgjafarhópi umboðsmanns barna og ungmennaráði heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna. Í upphafi fundar var tilgangur hans kynntur og farið í nafnaleik. Að því loknu fóru fram umræður í hópum um eftirfarandi spurningar:

- Sjáid þið hatursorðræðu í kringum ykkur? Hver verður fyrir henni?

- Hvernig fræðslu mynduð þið vilja fá um hatursorðræðu? Hvaða börn/ungmenni væri best að fá í að móta fræðslu fyrir börn og ungmenni?

Fimmtán börn mættu á þennan fund.

2. Upplýsingar um hvort samantekt liggja fyrir hjá ráðuneytinu varðandi þær umsagnir sem bárust í samráðsgátt, hvaða sjónarmið hafi komið fram og hvort brugðist hafi verið við þeim.

Drög að tillögu til þingsályktunar um aðgerðir gegn hatursorðræðu voru birt í samráðsgátt stjórnvalda (mál nr. 2/2023) hinn 4. janúar 2023 og var umsagnarfrestur til 22. s.m.

Alls bárust 20 umsagnir um drögin frá eftirtöldum aðilum:

• Amnesty International	• Landssamtökin Þroskahjálp
• Ábyrg framtíð	• Magnús Kjartansson
• Barnaheill	• Mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa Reykjavíkurborgar
• Bláðamannafélag Íslands	• Mannréttindaskrifstofa Íslands
• Eldur Smári Kristinsson Ísidór	• Málfrelsi
• Erna Ýr Öldudóttir	• Samtökin '78
• Fannar Hjálmarsson	• Trans Ísland
• Guðrún Agnarsdóttir	• UN Women á Íslandi
• Háskóli Íslands	• Öryrkjabandalag Íslands
• Kennarasamband Íslands	
• Klemens Georg Sigurðsson	

Mun fleiri umsagnaraðilar studdu tillöguna en voru á móti og fögnuðu framkomnum tillögum að aðgerðum, sérstaklega áherslunni sem lögð er á fræðslu.

Í umsögnum þeirra aðila sem ekki lýstu yfir eindregnum stuðningi við málið kom fram að skilgreiningin á hatursorðræðu væri ekki nægilega skýr, að með tillögunni væri vegið að tjáningar- og skoðanafrelsi fólks og að áætlunin væri ekki nægilega fjármögnuð. Einnig var það gagnrýnt að ekki væri nægileg áhersla lögð á fötlun og kyn í tillögunni. Sumir gagnrýndu aðgerðirnar sem lúta að fræðslu á meðan aðrir gagnrýndu að fræðslan væri valkvæð.

Ekki þótti tilefni til að gera breytingar á þingsályktunartillögunni vegna þeirra umsagna sem bárust í samráðsgátt. Hvað varðar mikilvægi þess að skilgreining á hatursorðræðu sé skýr vísast til tölulíða 1 og 2 í svari forsætisráðherra við fyrirspurn frá Eyjólfí Ármannssyni um hatursorðræðu (153. löggjafarþing, 2022–2023, 971. mál).

Við vinnslu þingsályktunartillögunnar var lögð áhersla á að gæta jafnvægis milli tjáningar- og skoðanafrelsis annars vegar og friðhelgi einkalífs og jafnréttis og banns við mismunun hins vegar. Fyrst og fremst er verið að leggja til fræðslu og hvetja til umræðna um reglur sem þegar eru í lögum, m.a. almennum hegningarlögum, hvernig þær megi best virka í framkvæmd og fylgjast með þróun mála er varða hatursorðræðu. Einnig að vekja fólk til meðvitundar um alvarlegar afleiðingar hatursorðræðu á einstaklinga sem og á samfélagið í heild sinni og leitast við að finna leiðir til að sporna gegn hatursorðræðu, að teknu tilliti til tjáningar- og skoðanafrelsis.

Ráðuneytið taldi tillöguna nægilega fjármagnaða, enda felur hún í sér að árið 2023 verði samtals 20 millj. kr. varið í verkefni, 15 millj. kr. í vitundarvakningarherferð, sbr. aðgerð 2, og 5 millj. kr. í netnámskeið sem vinnur gegn hatursorðræðu, sbr. aðgerð 3. Jafnframt verði á tímabilinu 2024-2026 10 millj. kr. úthlutað árlega úr framkvæmdasjóði fyrir verkefni sem beinast gegn hatursorðræðu, sbr. aðgerð 1.